

DOCTOR HONORIS CAUSA

AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE

Profesor doktor habilitowany

Marian Kisiel

Henri Kisis

UCHWAŁA NR 85/2015

SENATU AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

Z DNIA 23 WRZEŚNIA 2015 R.

W SPRAWIE NADANIA TYTUŁU DOKTORA HONORIS CAUSA

PROF. ZW. DR. HAB. MARIANOWI KISIELOWI

Na podstawie art. 62 ust. 1 i art. 16 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572, t.j. z późn. zm.) w związku z § 4 ust. 1-3 Statutu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Senat Uczelni postanawia, co następuje:

§1

Senat Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie nadaje tytuł doktora honoris causa prof. zw. dr. hab. Marianowi Kisielowi.

§2

Uchwałę podjęto w głosowaniu tajnym:

tak – 23, nie – 0, wstrzymujących się – 0,

w którym uczestniczyło 23 senatorów, spośród 34 członków Senatu AJD z prawem głosu.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Senatu AJD

dr hab. inż. Zygmunt Bak, prof. AJD

Q.F.F.

F.Q.S.

NOS

SIGISMUNDUS BĄK

SCIENTIARUM PHISICARUM DOCTOR HABILITATUS
PROFESSOR EXTRAORDINARIUS ACADEMIAE NOMINE IOHANNIS DLUGOSSI CZENSTOCHOVIAE
HOC TEMPORE RECTOR MAGNIFICUS

AGNES CZAJKOWSKA

SCIENTIARUM HUMANARUM DOCTOR HABILITATUS
PROFESSOR EXTRAORDINARIUS ACADEMIAE NOMINE IOHANNIS DLUGOSSI CZENSTOCHOVIAE
HOC TEMPORE FACULTATIS PHILOLOGICARUM HISTORICARUMQUE DECANUS SPECTABILIS

ELIZABETH HURNIK

SCIENTIARUM HUMANARUM DOCTOR HABILITATUS
PROFESSOR EXTRAORDINARIUS ACADEMIAE NOMINE IOHANNIS DLUGOSSI CZENSTOCHOVIAE
PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

IN VIRUM CLARISSIMUM

MARIANUM KISIEL

SCIENTIARUM HUMANARUM DOCTOREM HABILITATUM
PHILOLOGIAE POLONAE IN UNIVERSITATE SILESIAE CATOVICIENSI PROFESSOREM ORDINARIUM

MULTIS INSIGNIBUS IN HOC NUMERO NOMISMATE COMMISSIONIS EDUCATIONIS NATIONALIS
ATQUE NOMISMATE MERITUS CULTURAE GLORIA ARTIS INSIGNITUM

MULTARUM SOCIETATUM SCIENTIARUM LITTERARUMQUE SODALEM, IN HOC NUMERO
CONSILII SCIENTIARUM DE LITTERIS ACADEMIAE SCIENTIARUM POLONAE

QUI SUMMA CUM DILIGENTIA LITTERAS POLONAS POST ANNOS MCMXXXIX IN POLONIA AC
DEMIGRATIONE SCRIPTAS INVESTIGAVIT

QUI QUAESTIONES DISCRIMINUM IN CULTU ATQUE HUMANITATE,
COMMUTATIONUM GENTIUM AC CONSCIENTIAE LITTERARUM
TEMPORIBUS POST ANNOS MCMXXXIX AGENTIUM,
PERSCIPIENDO QUAE AD HISTORIAM ET CULTUM HUMANUM PERTINENTES,
LUCIDE OSTENDIT

QUI DE OPERIBUS SCRIPTORUM ILLUSTRIMUM NOSTRAE AETATIS,
CASIBUS RARIS LITTERAE ATQUE LITTERIS, QUIBUS
IN DEMIGRATIONE, POLONIA, SILESIA SCRIPTA SUNT,
STUDIA INDAGANDA OPTIME EST MERITUS

QUI IN SUIS STUDIIS SENTENTIA POSITA NON CONTENTUS EST,
SED EAS VERIFICAVIT ET SENTENTIAS PROPRIAS LIBERASQUE CREAVIT,
QUAESTIONES GRAVES SCIENTIIS HUMANIS TRACTAVIT

QUI MULTORUM LIBRORUM, DISSERTATIONUM ATQUE OPERUM EXISTIMANTIUM LITTERARUM
AETATIS NOSTRAE PERTINENTIUM AUCTOR FUIT,
QUIBUS AUCTORITATI HISTORICI LITTERARUM AUCTORITATEM EXISTIMATORIS LITTERAE
OPTIME ADIUNXIT

QUI ETIAM CARMINUM PULCHRORUM AUCTOR FUIT

QUI NON SOLUM SCIENTIAM EGREGIE PATEFACIT SED ETIAM STUDENTIBUS ET DOCTORANDIS
IUVENIBUS OPERAM NAVAVIT

~7~

QUI SOCIETATI ACADEMIAE NOMINE IOHANNIS DLUGOSSII CZENSTOCHOVIAE
PRIUS ACADEMIAE PEDAGOGICAE VOCATAE TOT PER ANNOS FAVIT,
PRAECIPUE CONVENTUM PERSONARUM EMINENTIUM LITTERARUM COGNITIONEM AC
PERITIAM

ADIUVAVIT ATQUE IN ASCENSUM AD ALTIORES GRADUS ACADEMICOS PROFUIT

QUI OPERA PER ACADEMIAM NOMINE IOHANNIS DLUGOSSII CZENSTOCHOVIAE EDITA OPERIBUS
SUIS MANIBUS SCRIPTIS ATQUE RECENSIONIBUS FACTIS HONORAVIT

EX DECRETO FACULTATIS AMPLISSIMIQUE SENATUS

**DOCTORIS HONORIS CAUSA
ACADEMIAE NOMINE IOHANNIS DLUGOSSII CZENSTOCHOVIAE**

NOMEN ET HONORES, IURA ET PRIVILEGIA OMNIA CONTULIMUS
IN EIUSQUE REI FIDEM PERPETUAMQUE MEMORIAM
HASCE LITTERAS
ACADEMIAE SIGILLO MUNIENDAS CURAVIMUS

DATUM CZENSTOCHOVIAE
DIE XI MENSIS DECEMBRIS ANNO MMXV

AGNES CZAJKOWSKA
H.T. DECANUS

SIGISMUNDUS BĄK
H.T. RECTOR

ELIZABETH HURNIK
PROMOTOR

MARIAN KISIEL

DOCTOR HONORIS CAUSA AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

LAUDACJA

Przypadł mi w udziale zaszczyt pełnienia funkcji promotora oraz przygotowania laudacji w postępowaniu dotyczącym nadania godności doktora honoris causa Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Marianowi Kisielowi, profesorowi zwyczajnemu Uniwersytetu Śląskiego. Profesor Kisiel to wybitny badacz, posiadający dorobek naukowy o niekwestionowanym znaczeniu dla dyscypliny naukowej, jaką jest historia literatury. Status naukowy Profesora, publikacje, udział w kształceniu kadry naukowej zapewniają Mu powszechne uznanie w świecie akademickim. Wnioskodawcą w postępowaniu kwalifikacyjnym był Wydział Filologiczno-Historyczny Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, z którym Profesora Mariana Kisielea połączyła przed laty ścisła współpraca, owocująca wspólnymi przedsięwzięciami naukowymi.

Droga rozwoju naukowego Profesora Kisielea świadczy o konsekwencji, z jaką od czasu studiów podejmował zadania badawcze, czyniąc głównym obszarem swoich zainteresowań i refleksji naukowej literaturę współczesną. Urodził się 7 grudnia 1961 roku w Jędrzejowie, w latach 1981–1986 studiował polonistykę na Uniwersytecie Śląskim, z którym po studiach związał się na dobre pracą naukową i dydaktyczną, uzyskując kolejne stopnie i tytuły naukowe oraz awanse akademickie. Początkowo, od roku 1986, pracował w sekretariacie Zakładu Filologii Germańskiej, od 1987 na stanowisku asystenta, od 1989 – starszego asystenta w Instytucie Literatury i Kultury Polskiej (od 1991 – Instytut Nauk o Literaturze Polskiej, INoLP; od 2005 – Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego) Uniwersytetu Śląskiego. W roku 1991 obronił rozprawę doktorską napisaną pod kierunkiem badacza literatury XX wieku, profesora Włodzimierza Wójcika (*Twórczość Adama Czerniawskiego*) i został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej. Habilitację uzyskał w 1999 roku na podstawie książki *Zmiana. Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce* (Katowice 1999), po czym, w roku 2000, otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Śląskiego. W roku 2004 uzyskał tytuł

naukowy profesora nauk humanistycznych, od 2007 pracuje na stanowisku profesora zwyczajnego Uniwersytetu Śląskiego.

O randze dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego Profesora Mariana Kisiela świadczą dokonania, które trudno byłoby tu w całości skomentować. Należy jednakże przedstawić, choćby w dużym skrócie, jak Profesor wzbogaca wiedzę o literaturze i jak przyczynia się do pogłębiania sensu dyscypliny, którą się zajmuje. W książce *Przypisy do współczesności* wydanej na początku obecnego stulecia, w roku 2006, Marian Kisiel zawarł refleksje dotyczące współczesnej kultury, a także trudności, przed jakimi stają czytelnicy, krytycy i badacze literatury oceniający nowe zjawiska literackie: „Współczesność wciąż żyje, irytuje, mieni się różnymi barwami i zmienia swe kolory niczym kameleon. W efekcie – literatura współczesna jest może najtrudniejszą z literatur. Poznawanie jej sprawia więcej trudności oraz bywa rzadziej nagradzane niż w wypadku literatur dawniejszych. W twórczości, jaka powstaje na naszych oczach lub zrodziła się całkiem niedawno, nic przecież do końca nie jest pewne, nic nie świadczy o jej wielkości, a sądy krytyków i recenzentów rzadko są wystarczającą rękojmią zarówno dla obecnych czytelników, jak też przyszłych badaczy” (*Przypisy do współczesności*, Katowice 2006, s. 7–8).

Taka postawa dowodzi wielkiej pokory Uczonego wobec dorobku intelektualnego i artystycznego, jakim jest literatura, wobec zachodzących współcześnie zjawisk literackich, a także poczucia odpowiedzialności za wydawane o nich sądy, dystansu wobec przedmiotu badań. Postawę tę poświadczają również inne prace Profesora Mariana Kisiela, w których Badacz wkracza na obszar historii literatury drugiej połowy XX wieku (po 1939), literatury wywołującej do dziś spory i kontrowersyjne opinie. Ukazując (między innymi w książce *Pokolenia i przełomy. Szkice o literaturze polskiej drugiej połowy XX wieku*, Katowice 2004) bogactwo i złożoność kultury intelektualnej tego czasu – będącego „wielkim wysiłkiem polskiej kultury i polskiej inteligencji, która umiała tragizm doświadczeń przekuć w monolit ducha” i „wybić się na niezależność” (*Pokolenia i przełomy...*, s. 7) – unika opinii wartościujących, nie wchodzi w spory ideowe. Jest przede wszystkim wnikliwym obserwatorem faktów literackich drugiej połowy XX wieku i najnowszych, świadomym trudności, jakich przysparza ich porządkowanie i ocena. Jednocześnie jednak daje wyraz własnym przekonaniom; wszak trudno zachować pełny obiektywizm zarówno w wyborze zjawisk literackich poddanych analizie, jak i w sposobach ich interpretowania. Prace Profesora Kisiela wydatnie wzbogacają wiedzę o literaturze współczesnej, w tym o dokonaniach pozornie marginalnych, mniej znanych, o twórczości powstającej na obczyźnie, reprezentowanej przez różne pokolenia, ale też o literaturze regionu – Śląska i Zagłębia. Ponadto rejestrują tak trudno uchwytny procesy, jak przełomy w rozwoju literatury i ich uwarunkowania, jak przemiany światopoglądowe. Profesor Kisiel dokonuje drobiazgowych analiz, a na ich fundamencie tworzy ujęcia syntetyczne, dąży do stworzenia wizji całościowej, unikając łatwych uogólnień czy uproszczeń. Istotne w prezentowanym widzeniu literatury jest przekonanie, że porozumienie pomiędzy pokoleniami istnieje tylko w obrębie „tzw. świadomości literackiej”, a ciągłość literatury de-

cyduje o „specyficznym usytuowaniu danego zjawiska na mapie rozwiązań estetycznych epoki” (*Przypisy do współczesności*, s. 13). Problematyka świadomości literackiej, wymagająca znajomości nie tylko faktów literackich, historii literatury i przemian w estetyce, ale też zagadnień filozoficznych, ideologicznych, historycznych, jest mocno zakorzeniona w badaniach Mariana Kisiele, udokumentowana wieloma publikacjami, przede wszystkim wskazaną wyżej książką będącą podstawą habilitacji: *Zmiana. Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce*. A zagadnienie świadomości literackiej i poczucie ciągłości należą do kluczowych kwestii, z jakimi zmierzyć się musi każde pokolenie uczestniczące w kulturze swojego czasu.

Oprócz prac, na które się tu powołuję, należy wymienić także inne pozycje, będące wynikiem badań Profesora, takie jak: *Świadectwa, znaki. Glosy o poezji najnowszej* (Katowice 1998), *Od Różewicza. Małe szkice o poezji* (Katowice 1999), *Pamięć, biografia, słowo. Szkice o poetach dwóch generacji* (Katowice 2000), *Ananke i Polska. O liryce Zdzisława Stroińskiego*, Katowice 2010, *Critica varia*, Katowice 2013, *Ruiny istnienia. Szkice o poetach mniej obecnych*, Katowice 2013. Cechuje je nie tylko erudycja, imponująca znajomość faktów literackich, tendencji estetycznych, form i instytucji kultury, ale też piękny styl, umiejętność jasnego wykładania myśli. Dorobek dotyczący literatury współczesnej pomnażają studia i artykuły zamieszczone w czasopiśmie i w książkach zbiorowych wydawanych w Polsce i za granicą. Są to między innymi prace: *Poezja w świetle filozofii literatury. O „wewnętrznej” teorii poznania w twórczości Adama Czerniawskiego*, [w:] *Poezja i nostalgia. Studia i szkice o literaturze polskiej na obczyźnie*, red. W. Wójcik, Katowice 1987; *Kontynenty*, [w:] *Literatura emigracyjna 1939–1989*, t. 1, red. M. Pytasz, Katowice 1993; *Poetics or Politics: Contemporary Polish Literature* (transl. W. Maj), „Canadian Review of Comparative Literature / Revue Canadienne de Littérature Comparée”, Toronto 1995, vol. 22, nr 3–4 (współautor P. Fast); *Jak zrobić wiersz? Z zagadnień warsztatu poetyckiego Ryszarda Milczewskiego-Bruno*, [w:] *Žánry živé, mrtvé, revitalizované*, red. L. Pavera, Opava 2006; *Różewicz i Šajtar. Przypis do nieznanego fragmentu kontaktów polsko-czeskich*, [w:] *Chodec cestami poezie. Drahomír Šajtar – osmdesát pět*, red. K. Šajtarová, L. Pavera, Opava 2007; *Z czym się żegnamy? O „Zaśpiewie” Czesława Miłosza (miniatura)*, [w:] *Stolice i prowincje kultury. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Alinie Kowalczykowej*, red. M. Stanisławski, Warszawa 2012. W swoich pracach Marian Kisiel łączy kompetencje historyka literatury i krytyka literackiego; w badaniach nad literaturą współczesną, nad bieżącym życiem literackim zadania te są nie do oddzielenia.

Profesor Kisiel jest redaktorem (współredaktorem) wielu prac zbiorowych, świadczących o umiejętności inspirowania badaczy literatury, w tym młodszego pokolenia, do podejmowania nowych wyzwań naukowych. Ważny nurt tematyczny stanowi tu literatura Śląska i Zagłębia, między innymi twórczość młodych, ale widoczna jest także tendencja do ogarnięcia uwagą badawczą różnych zjawisk z historii literatury polskiej XX wieku oraz jej kontekstów. Świadczą o tym takie na przykład publikacje, jak: *Szkice o polskich pisarzach emigracyjnych*, t. 1, red. M. Kisiel i W. Wójcik, Katowice 1996; *Światy Tadeusza Różewicza. Materiały konferencji na-*

ukowej. Katowice, 28 kwietnia 1999 roku, red. M. Kisiel, W. Wójcik, Katowice 2000; *Nasz XX wiek. Style – tematy – postawy pisarskie*, red. A. Opacka i M. Kisiel, Katowice 2006. Wśród prac edytorskich i redakcyjnych Profesora Kisiela są opracowania i redakcje materiałów konferencyjnych, redakcje słowników literackich, hasła słownikowe, opatrzone komentarzami wybory wierszy i inne publikacje (w sumie około 50). Profesor jest redaktorem (współredaktorem) siedmiu serii wydawniczych, należy do rady naukowej kilku czasopism.

Na Jego osiągnięcia twórcze składają się nie tylko dokonania naukowe; Marian Kisiel jest badaczem literatury, ale i poetą, uczestniczącym aktywnie w życiu artystycznym. Debiutował w roku 1980, ma w swoim dorobku kilka zbiorów wierszy i udział w antologiach poetyckich. Od czasu studiów współpracował z wieloma czasopismami – studenckimi, literackimi i społeczno-kulturalnymi („Poezja”, „Kwartal”, „Student”, „Fakty”, „Pismo Literacko-Artystyczne”, „Radar”, „Życie Literackie”, „Twórczość”), zamieszczając w nich zarówno własne utwory, jak i recenzje oraz artykuły. W latach 1995–2003 kierował działem krytyki i eseju w miesięczniku „Śląsk” (publikował w nim stale do 2013). Ten rodzaj działalności twórczej Profesora zaowocował dokonaniem w zakresie współczesnej krytyki literackiej – ważnego działu literaturoznawstwa – ponadto świadczy dobitnie o szerokich zainteresowaniach humanistycznych, określa osobowość, która łączy erudycję z rzadko spotykaną wrażliwością na słowo.

Osiągnięcia naukowe Profesora Kisiela i Jego wkład w rozwój współczesnego literaturoznawstwa znane są badaczom literatury po 1939 roku. Sylwetka Profesora – uczonego i twórcy – przedstawiona została w publikacji *Polscy pisarze i badacze literatury przelomu XX i XXI wieku. Słownik biobibliograficzny* (oprac. zespół pod red. A. Szałagan, t. 2, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 2014, s. 144–150). Bibliografia wszystkich – ogłoszonych drukiem od roku 1980 do chwili obecnej – rodzajów twórczości literackiej i naukowej Mariana Kisiela (książki, rozprawy, studia, artykuły, felietony, recenzje, noty, glosy, wiersze, opowiadania) obejmuje ponad 840 pozycji (kilka prac jest skierowanych do druku).

Profesor Kisiel pełni odpowiedzialne funkcje organizacyjne, będące sprawdzianem umiejętności budowania relacji z własnym środowiskiem; nie sposób wymienić tutaj wszystkich. W latach 1996–2002 był zastępcą dyrektora Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, w okresie 2002–2008 – dyrektorem. Od roku 2002 kieruje Zakładem Literatury Współczesnej. Od 1997 jest członkiem Rady Wydziału Filologicznego. W roku 2008 wszedł do Senatu Uniwersytetu Śląskiego, został przewodniczącym Senackiej Komisji ds. Kadry Naukowej; od 2008 pełni także funkcję prodziekana ds. Rozwoju i Promocji Wydziału Filologicznego. Sprawuje również inne funkcje organizacyjne świadczące o skuteczności Jego działań, pomysłowości, kompetencji. W roku 2010 został pełnomocnikiem rektora ds. reprezentowania Uniwersytetu Śląskiego w Akademii Artes Liberales. W latach 2011–2013 kierował Studiami Podyplomowymi Logopedii i Medialnej Emisji Głosu, w 2013 był pomysłodawcą i współtwórcą Centrum Logopedii i Audiodeskrypcji Uniwersytetu Śląskiego.

Aktywność Profesora Kisiela poświadczają także sprawowane funkcje publiczne i społeczne w regionie i poza nim. Od roku 2007 jest ekspertem Komisji Oceny Projektów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego, od 2008 pełni funkcję przewodniczącego Komitetu Okręgowego w Katowicach Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. W latach 2008–2011 był ekspertem Państwowej Komisji Akredytacyjnej; od 2015 jest członkiem Rady Programu Społecznego Mistrz Mowy Polskiej.

Swoje życie zawodowe związał z Uniwersytetem Śląskim, ale okresowo zatrudniony był jako profesor w innych uczelniach: Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie (2002–2004), Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach (2005–2006), Wyższej Szkole Mechatroniki w Katowicach (2009–2010).

Profesor Kisiel jest postacią powszechnie znaną w środowisku naukowym. Jego dorobek komentowano w recenzjach i omówieniach publikowanych na łamach prasy lokalnej i ogólnopolskiej. Aktywnie uczestniczy w życiu naukowym, biorąc udział w konferencjach w różnych ośrodkach. Pełni funkcje recenzenta w przewodach profesorskich, habilitacyjnych i doktorskich. W postępowaniach o nadanie tytułu profesora przygotował 13 recenzji, w postępowaniach o zatrudnienie na stanowisku profesora – 8, w przewodach/postępowaniach habilitacyjnych – 25, w przewodach doktorskich – 54. Wziął udział trzykrotnie w postępowaniach habilitacyjnych (dwukrotnie przewodniczący komisji). Wykonał 5 recenzji uprawnień akademickich na wydziałach szkół wyższych w różnych ośrodkach akademickich. Był laudatorem/promotorem w nadaniu dwóch doktoratów honorowych (Sławomir Mrozek – Uniwersytet Śląski 2012, Wiesław Myśliwski – Uniwersytet Rzeszowski 2012) oraz recenzentem (Florian Śmieja – Uniwersytet Wrocławski 2014). Sporządził ponad 80 recenzji wydawniczych (naukowych) dla wydawnictw w różnych ośrodkach, w tym prac habilitacyjnych i monografii profesorskiej.

Należy podkreślić znaczący udział Profesora Kisiela, cieszącego się opinią świetnego pedagoga, w kształceniu młodej kadry naukowej. Pełniąc funkcje promotora w przewodach doktorskich, inspirował młodych adeptów nauki do podejmowania wyzwań badawczych, wyposażał ich w niezbędną wiedzę oraz w umiejętność budowania własnego warsztatu metodologicznego. Pierwsza praca napisana pod Jego kierunkiem została obroniona w 2002 roku; do tej pory 20 przewodów zostało zakończonych, kilka jest otwartych. Prace dotyczą literatury drugiej połowy XX wieku i najnowszej – poezji, prozy, dramatu – oraz jej kontekstów.

Profesor jest członkiem komitetów oraz towarzystw naukowych i literackich, regionalnych i ogólnopolskich, w tym: Komisji Historycznoliterackiej Polskiej Akademii Nauk – oddziału w Katowicach (od 1993), Górnośląskiego Towarzystwa Literackiego (od 1993), Towarzystwa Literackiego im. Teodora Parnickiego (od 1998), Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (od 2000), Komisji Edukacji Szkolnej i Akademickiej przy Komitecie Nauk o Literaturze Polskiej Akademii Nauk (2004–2007), Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (od 2005), Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej Akademii Nauk (od 2007), Akademii Artes Liberales (od 2010).

Działalność naukowa, literacka, organizacyjna profesora Kisiela uhonorowana została wieloma nagrodami i wyróżnieniami. Należą do nich Nagrody Rektora Uniwersytetu Śląskiego za działalność naukowo-badawczą bądź organizacyjną (17 nagród w okresie 1987–2014). Za zasługi na rzecz kultury i działalność krytycznoliteracką otrzymał między innymi: Medal im. Stanisława Grochowiaka (Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, redakcja „Integracji”; 1988), Nagrodę Funduszu Literatury (Ministerstwo Kultury i Sztuki; 1990), Nagrodę im. Marka Jodłowskiego (Związek Literatów Polskich w Opolu, Polskie Radio w Opolu; 1996), nagrodę torontońskiej Fundacji Nelli i Władysława Turzańskich (2003), Nagrodę Miasta Sosnowca (2004). Odznaczony został Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2002), Złotą Odznaką za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego (2005), Brązowym Medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” (2005), Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Śląskiego (2006), Srebrnym Krzyżem Zasługi (2006), Odznaką Honorową Zasłużony dla Kultury Polskiej (2007), Orderem św. Stanisława III klasy (2010). Otrzymał również inne wyróżnienia; wszystkie poświadczają uznanie, jakie Profesor zdobył swoją pracą naukową i zawodową, działalnością na rzecz kultury regionalnej i ogólnopolskiej.

Nieodczowne jest tutaj ukazanie relacji, jakie profesor Marian Kisiel budował z naszą Uczelnią, z Wydziałem Filologiczno-Historycznym, i zasług, jakie ma w tym zakresie. W latach 2002–2004 zatrudniony był w Instytucie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (AJD) w Częstochowie. Pod Jego opieką naukową znaleźli się między innymi przyszli badacze literatury, którzy na Uniwersytecie Śląskim obronili prace doktorskie (Anna Szecówka, Beata Cichoń). Należy też podkreślić, że profesor Kisiel udzielał pomocy merytorycznej dotyczącej dydaktyki i działalności organizacyjnej w Instytucie Filologii Polskiej naszej Uczelni.

Z instytutem połączyły Profesora więzi, które daleko wykraczały poza akademickie obowiązki. Do najważniejszych należał twórczy i inspirujący udział w zebraniach Zakładu Historii Literatury Polskiej XX Wieku oraz inicjowanie ważnych dyskusji naukowych. Z tych dyskusji wyniknął temat konferencji „Czytanie Dwudziestolecia”, która po raz pierwszy odbyła się w roku 2003; przygotowali ją pracownicy zakładu, profesor Kisiel włączył się w prace Komitetu Organizacyjnego. „Czytanie Dwudziestolecia” stało się znaną w całej Polsce konferencją cykliczną; we wrześniu 2014 roku miała miejsce czwarta edycja. W konferencji biorą udział przedstawiciele różnych dyscyplin (literaturoznawstwo, kulturoznawstwo, historia) z wielu znaczących ośrodków naukowych w Polsce (także z Austrii). Współpraca z Profesorem zaowocowała nawiązaniem ścisłych więzów naukowych pomiędzy Instytutem Filologii Polskiej naszej Akademii a Instytutem Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Dowodem jest międzyuczelniana konferencja na temat twórczości Władysława Sebyły, zorganizowana przez obydwie instytuty; odbyła się w kwietniu bieżącego roku. Konferencja poświęcona Sebyle to jeden z przejawów działalności Profesora na rzecz pogłębiania wiedzy o kulturze regionu oraz konsolidacji środowisk naukowych naszego województwa.

Profesor Kisiel otacza opieką badaczy z naszej Uczelni, pomagając im w uzyskaniu awansów naukowych. Od lat podejmuje się recenzowania doktoratów, sporządza także recenzje wydawnicze prac powstających w naszym środowisku. Zaopiniował do druku między innymi jeden z tomów *Czytanie Dwudziestolecia* (druga edycja, 2009), tom *Język – Teatr – Literatura III*, będący pokłosiem konferencji studenckiej, jaka miała miejsce w Akademii im. Jana Długosza (2006), czy publikację zbiorową poświęconą Halinie Poświatowskiej, wydaną w roku 2010 przez Muzeum Częstochowskie; włączyli się do niej badacze z naszego instytutu oraz z różnych środowisk naukowych. Współpraca z Profesorem na tym gruncie rozwija się nadal.

Do działań na rzecz nauki, dydaktyki i kultury w Częstochowie należy wygłaszanie przez Profesora Kisiela wykładów w naszej uczelni (w roku bieżącym przeprowadził warsztaty dla studentów i doktorantów), odczytów w częstochowskim Oddziale Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza oraz w Ośrodku Promocji Kultury „Gaude Mater”, uczestniczenie w spotkaniach literackich w tymże ośrodku.

Profesor zw. dr hab. Marian Kisiel jest wybitnym naukowcem, posiadającym cenny zarówno pod względem poznawczym, jak i metodologicznym dorobek, świadczący o niezwyklej pracowitości i pasji badawczej, o niezależności myślenia i oryginalności sądów. Inicjuje badania prowadzone na Uniwersytecie Śląskim i poza rodzimym środowiskiem, działając aktywnie na rzecz nauki i kultury. Reprezentuje niepospolitą osobowość twórczą, zjednującą Mu przyjaciół i uczniów w wielu ośrodkach akademickich, posiada umiejętność budowania kontaktów naukowych oraz więzów przyjaźni, tak ważnych w świecie humanistyki.

Prof. dr hab. Elżbieta Hurnik
Instytut Filologii Polskiej
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie

RECENZJA

DOROBKU PROF. ZW. DR. HAB. MARIANA KISIELA W ZWIĄZKU Z POSTĘPOWANIEM KWALIFIKACYJNYM POPRZEDZAJĄCYM NADANIE PRZEZ SENAT AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE TYTUŁU DOKTORA HONORIS CAUSA

Marian Kisiel (ur. 1961 w Jędrzejowie) tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych uzyskał w 2004 roku, a od roku 2007 jest profesorem zwyczajnym w Uniwersytecie Śląskim. W tej też Uczelni zdobywał wszystkie stopnie wtajemniczenia naukowego i zawodowego: od magisterium przez doktorat i habilitację po profesurę. Powierza mu się liczne i odpowiedzialne funkcje administracyjne w Uniwersytecie, np. dyrektora Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego (2002–2005, 2005–2008), kierownika Zakładu Literatury Współczesnej w tymże Instytucie (od 2002), prodziekana ds. rozwoju i promocji Wydziału Filologicznego (2008–2012, 2012–2016), a od 2010 roku jest pełnomocnikiem rektora ds. reprezentowania Uniwersytetu Śląskiego w Akademii Artes Liberales w Warszawie. W latach 2002–2004 pracował również w Wyższej Szkole Pedagogicznej (Akademii im. Jana Długosza) w Częstochowie na stanowisku profesora nadzwyczajnego, przyczynił się niewątpliwie, nie tylko w tym okresie, do awansu naukowego środowiska polonistycznego tej Uczelni, nadal bierze aktywny udział w ważnych przedsięwzięciach częstochowskich znawców literatury i kultury.

Dorobek naukowy Profesora Mariana Kisiele jest godny podziwu nie tylko w sensie liczbowym czy ze względu na różnorodność tematyczno-problemową oraz odmienność gatunkową napisanych tekstów, lecz przede wszystkim z uwagi na wartość metodologiczną i poznawczą przedstawianych interpretacji.

Marian Kisiel jest autorem kilkunastu książek, m.in. *U podstaw twórczości Adama Czerniawskiego* (1991), *Świadectwa, znaki. Glosy o poezji najnowszej* (1998), *Od Różewicza. Małe szkice o poezji* (1999), *Zmiana. Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce* (1999), *Pamięć, biografia, słowo. Szkice o poetach dwóch generacji* (2000), *Pokolenia i przełomy. Szkice o literaturze polskiej drugiej połowy XX wieku* (2004), *Przypisy do współczesności* (2006), *Ananke i Polska. O liryce Zdzisława Stroińskiego* (2010), *Ruiny istnienia. Szkice o poetach mniej obecnych* (2013), *Critica varia* (2013). Ponadto studia i artykuły zamieszczał w czasopiśmie i książkach zbioro-

wych. Publikował także na łamach „Canadian Review of Comparative Literature” (Toronto 1995, vol. 22, nr 3–4) oraz na temat literackich kontaktów polsko-czeskich (Czechy, Opava 2006, 2007).

W centrum naukowych zainteresowań Profesora znajdują się zagadnienia tzw. przełomów w życiu kulturalnym i zmian pokoleń literackich, polska literatura emigracyjna po 1939 roku oraz kwestie jej typologizacji i zawichości w „scalaniu” z nurtem krajowym, zjawisko „fantazmatów polskości” i tragizm uwikłań w okowy narodowego losu oraz temat żywotności „światoodczuć” mitycznych w literaturze, klasycy współczesności oraz twórcy „mniej obecni”, literatura na Śląsku i dialog regionów: Śląsk – Zagłębie, sprawa syntezy literatury polskiej po 1989 roku, sytuacja polskiej krytyki literackiej, kwestia „chwytania” naszej terażniejszości w opisie i problematyzacja współczesności jako „tekstu umykającego”. W swoich dotychczasowych pracach posługuje się różnymi dyskursami, np. poetyką artykulu i rozprawy naukowej, esejem interpretacyjnym, sięga po tradycję portretu literackiego (por. rozważania o Stanisławie Baczyńskim, Tymonie Terleckim, Jacku Łukasiewicz, Andrzeju K. Waśkiewicz, Stefanie Szymutce), bazuje na konwencji rozmowy-wywiadu, aby ukazać świadomość literacką swoich rozmówców oraz sposób pojmowania przez nich sztuki słowa i/lub literaturoznawstwa, żywiąc przekonanie przejęte od Fryderyka Chrystiana Hebbela, iż „Z każdym człowiekiem znika ze świata jedna tajemnica, którą [...] tylko on właśnie mógł odkryć ...” (por. rozmowy Mariana Kisiela z Wojciechem Żukrowskim, Ireneuszem Opackim, Henrykiem Markiewiczem). Kilkakrotnie w czytelnym i interpretacyjnym spotkaniu z wielkimi osobowościami naszej literatury korzystał z reguł laudacji, głosząc pochwałę Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Sławomira Mrożka, Wiesława Myślińskiego. Z kolei systematyczna i wieloletnia praktyka recenzencka pozwalała M. Kisielowi poznawać, odkrywać i wyrażać sądy o współczesnej rzeczywistości literackiej. Ponadto umiejętność tworzenia esencjonalnej, zwartej formy przejawiała się np. w licznych w tym dorobku hasłach słownikowo-encyklopedycznych, publikowanych chociażby na kartach *Literatury polskiej XX wieku. Przewodnika encyklopedycznego* (red. A. Hutnikiewicz i in., t. 1, 2, Warszawa 2000), *Literatury emigracyjnej 1939–1989* (red. J. Olejniczak, I. Opacki, M. Pytasz, Katowice 1994) *Literatury polskiej 1918–1947* oraz *Literatury polskiej 1947–1995* (red. M. Pytasz, Katowice 1996), *Szkolnego słownika literatury polskiej XX wieku* (red. M. Pytasz, Katowice 1998, 2000).

Spacer i wędrówka Mariana Kisiela po „lesie fikcji” odzwierciedlają jego kompetencje krytyczno- i historycznoliterackie. Zresztą świadomość roli poety, krytyka i literaturoznawcy w tym dorobku wzajemnie się dopełniają, przesądzając o znamionach oryginalności. Uobecniające się już w tytułach publikacji Mariana Kisiela formuły, takie jak glosa, „przypisy do współczesności”, poeci „mniej obecni”, zdają się eksponować marginalność jakiegoś zjawiska, która tak naprawdę jest pozorną marginalnością, gdyż wskazuje, iż w postępowaniu analityczno-interpretacyjnym zejście z głównego szlaku jest niejednokrotnie bardziej owocne niż penetrowanie sfer przynależnych do pierwszoplanowych obszarów. To myślenie, które jest zakorzenione chociażby w koncepcji „przechadzek po lesie fikcji”

U. Eco, w postmodernistycznym zainteresowaniu detalem i marginalnością, Pouletowskiej „lekturze odnowionej”, przynoszącej „doświadczenie przeżyte na nowo” oraz „zrozumienie skorygowane”, Spitzerowskie oraz Bachelardowskie odkrywanie małego w wielkim (i odwrotnie), staje się źródłem inspiracji dla sposobu postrzegania przez Kisiela literatury, która wciąż wymyka się jednoznacznym i systemowym kategoryzacji. Równocześnie jego wywód nigdy nie jest przeteoretyzowany, chociaż odnoszony jest wciąż do tradycyjnych i już niemal klasycznych przekonań metodologicznych oraz sytuowanej w tym kontekście nowoczesnej humanistyki. Badacz i krytyk powinien dążyć do włączenia własnej lektury w szerszą strukturę znaczeń, winien szukać „rytmu kultury” i „wartości życiowych literatury” oraz „odczytywać znaki świata”. Aczkolwiek słowa te zostały przejęte z rozważań o Jacku Łukasiewiczu i Stefanie Szymutce (z tomu *Critica varia*), wydają się znakiem rozpoznawczym warsztatu krytycznego Mariana Kisiela. Powinnością uczonego-humanisty staje się próba konstruowania spójnej wizji, która powstaje z niejednokrotnie rozproszonych faktów i wielce migotliwych sensów. Zrozumiała jest przeto jego fascynacja *Archeologią wiedzy* M. Foucaulta. To, co od jakiegoś czasu w literaturoznawstwie przyjmuje postać antropologii literatury, u Mariana Kisiela przejawiało się niemal od początku jego naukowej i krytycznoliterackiej działalności. Literatura jest głosem człowieka do człowieka, jest głosem wrażliwości, smaku, doświadczenia twórcy, interpretatora i czytelnika i nie może być wypreparowana z kontekstu kulturowego epoki. Przy czym – dodaje autor *Critica varia* – to, co „zewnątrzne” w stosunku do dzieła, interesuje badacza literatury pod warunkiem, że znajduje własne w nim odwzorowanie.

Profesor Marian Kisiel ma znaczące sukcesy w kształceniu młodszej kadry naukowej. Dotychczas wypromował 20 doktorów nauk humanistycznych, ponadto jest promotorem w 8 otwartych przewodach. Przygotował 5 ekspertyz dotyczących wniosków przedłożonych przez niektóre ośrodki naukowo-dydaktyczne odnośnie do uzyskania uprawnień akademickich. Ponadto 13 razy wystąpił w roli recenzenta w postępowaniach o nadanie tytułu profesora, a 25 razy w roli recenzenta w przewodach/postępowaniach habilitacyjnych oraz wielokrotnie (54!) w przewodach doktorskich, 3 razy brał udział w postępowaniach habilitacyjnych, występując w roli przewodniczącego albo członka Komisji. Opracował 82 naukowe recenzje wydawnicze dla różnych ośrodków akademickich.

Kilkanaście razy za swą działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną lub organizacyjną był uhonorowany Nagrodą Rektora Uniwersytetu Śląskiego. Uzyskał także nagrody i wyróżnienia za działalność krytycznoliteracką, np. Nagrodę Funduszu Literatury, przyznaną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1990 roku czy Nagrodę Fundacji Nelli i Władysława Turzańskich w 2003 roku. Otrzymał Medal Komisji Edukacji Narodowej (2002), Złotą Odznakę Za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego (2005), Srebrny Krzyż Zasługi (2006), Odznakę Honorową Zasłużony dla Kultury Polskiej (2007), Order św. Stanisława III klasy (2010).

W moim głębokim przekonaniu przedstawione w tej recenzji argumenty pozwalają jednoznacznie pozytywnie zaopiniować wniosek, kierowany w postępowaniu kwalifikacyjnym do JM Rektora i Wysokiego Senatu AJD, aby nadać prof. zw. dr. hab. Marianowi Kisielowi godność doktora honoris causa Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

prof. zw. dr hab. Stanisław Uliasz (Uniwersytet Rzeszowski)
doktor honoris causa Uniwersytetu w Berdiańsku (Ukraina)
Rzeszów, 24 sierpnia 2015 r.

OPINIA

W SPRAWIE NADANIA PRZEZ SENAT AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE TYTUŁU DOKTORA HONORIS CAUSA PANU PROFESOROWI ZW. DR. HAB. MARIANOWI KISIELOWI

Od lat podziwiamy twórczą aktywność Profesora Mariana Kisiele, który z nie-
spożytą energią uprawia różne gatunki literatury naukowej i krytycznej, uczy,
przemawia, organizuje, uczestniczy w rozlicznych gremiach. Na początek krótka
charakterystyka: błyskotliwy, szybki, decyzyjny, doskonale zorganizowany,
uprzejmy i pogodny, otwarty i życzliwy, wciąż młodzieńczy, odporny na działa-
nie czasu. Nigdy nie był książkowym molem, zawsze znalazł czas na rozliczne
spotkania: autorskie, konferencyjne, redakcyjne i towarzyskie, dzięki którym zdo-
bywał wiedzę o ludziach i otaczającym go świecie. W środowisku młodoliterac-
kim zaistniał jako student i już wtedy powierzono mu ważne funkcje. Zważywszy
Jego zasługi w obszarze literaturoznawstwa oraz liczne działania w sferze życia
kulturalnego i akademickiego, zastanawiam się, jak godzi rozliczne obowiązki
towarzyskie z rzetelną, sumienną pracą naukową. Chcąc określić Go jednym słowem,
wybieram: „ruchliwość”.

Student Marian Kisiel nie chodził, lecz biegał – korytarzem czy ulicą – na zajęcia,
spotkania, do biblioteki. Profesor Marian Kisiel też nie kroczy dostojnie,
a w swoim zabieganiu znajduje czas na czytanie, pisanie, rozliczne kontakty za-
wodowe i towarzyskie. Dzisiaj wszyscy żyjemy w prędkości, jednak niewielu
umie w pośpiechu zorganizować się tak doskonale, jak robi to Profesor Kisiel –
krytyk literacki, historyk literatury, poeta, animator życia kulturalnego, sprawny
administrator i zarządca, pełniący ważne funkcje w uniwersytecie, redakcjach
i gremiach kolejalnych, członek kilku rad naukowych i stowarzyszeń (Towarzystwo
Literackie im. A. Mickiewicza, Towarzystwo Literackie im. T. Parnickiego),
przewodniczący Komitetu Okręgowego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego,
od 2008 roku ekspert Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Ten uczyony i poeta jest członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, człon-
kiem, a zarazem współzałożycielem Górnośląskiego Towarzystwa Literackiego.
Jego utwory poetyckie były tłumaczone na język czeski, hiszpański, serbski, węgierski
i inne. Pisze wiersze i prace o literaturze, ale Jego kompetencje wykraczają

poza literaturoznawstwo. Warto wiedzieć, że kierował Studiami Podyplomowymi Logopedii i Medialnej Emisji Głosu, był też pomysłodawcą i współtwórcą Centrum Logopedii i Audiodeskrypcji UŚ, słowem „człowiek orkiestra” naszej humanistyki.

Osiągnięcia Profesora Kisiela dostrzegano; jako student otrzymał stypendium Naczelnej Rady Kultury ZSP, w roku 1989 – Stypendium im. T. Borowskiego, a spośród wielu nagród i odznaczeń otrzymanych za osiągnięcia w dziedzinie nauki i kultury polskiej wymienię najważniejsze: Medal im. S. Grochowiaka, Nagroda Funduszu Literatury, Nagroda Artystyczna dla Młodych Twórców Wojewody Katowickiego (dwukrotnie), Nagroda Miasta Sosnowca, Nagroda Literacka im. Jodłowskiego, Nagroda Fundacji Władysława i Nelli Turzańskich w Toronto, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złota Odznaka za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego, Brązowy Medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis, Odznaka Honorowa za Zasługi dla Województwa Śląskiego, Srebrny Krzyż Zasługi, Odznaka Honorowa Zasłużony dla Kultury Polskiej.

Zawsze zrośnięty z Uniwersytetem Śląskim, okresowo podejmował pracę w innych uczelniach, np. w latach 2002–2004 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie, z którą od dawna łączyły Go mocne więzy naukowe – promotorstwo prac doktorskich, konferencje, książki, projekty badawcze.

Przy okazji trzeba wspomnieć rzeszę doktorów i otaczających Profesora doktorantów, gdyż o wartości Mistrza świadczą dokonania uczniów, nad którymi sprawuje opiekę. Wybierają seminarium Profesora Kisiela, widząc w Nim nie tylko erudytę i znawcę literackiej współczesności, ale też życzliwego inspiratora i wspaniałego pedagoga. Pierwszy w kraju specjalista od pokoleń i przełomów, rozumie potrzeby innego, umie być „na luzie”. Niezrównany dydaktyk przekazuje wiedzę z pasją i swadą, klarownie i dowcipnie, bo ważne – co się mówi, ale ważniejsze – jak się mówi. A Profesor umie uwodzić, nie jest kostycznym encyklopedystą, zna dykteryjki i anegdoty, czaruje i dyscyplinuje. W Zakładzie Profesora Kisiela rozkosz i rygor w jednym stoją domu. Jego natura poetycka gwarantuje rozkosz wspólnego czytania, z kolei natura urzędnicza, a więc perfekcyjna znajomość ustaw, nowelizacji i wielu innych procedur, pilnuje porządku.

Choć urodził się w Jędrzejowie, 35 lat działa w naszym regionie, w trójkącie: Śląsk – Zagłębie – Częstochowa. W Sosnowcu ukończył Technikum Elektryczne i tu podjął studia polonistyczne na Uniwersytecie Śląskim, gdzie pracuje do dziś. Elektrykiem nie został, bo porwała Go poezja. Zadebiutował jako uczeń utworem poetyckim *Pieśni*, opublikowanym w tyskim tygodniku „Echo”, i *nomem omen*, w późniejszej drodze życiowej słyhać echo pierwszego sukcesu – od tej chwili drukował wiersze w antologiach poetyckich i recenzował debiuty poetyckie, nieledwie przeczuwając, że poezja stanie się Jego dozągonną kochanką i głównym przedmiotem badań naukowych, czyli sposobem na życie.

Już na II roku studiów ujawnił temperament krytyka literackiego, publikował nie tylko w czasopiśmie literackich „Kwartal” i „Student”, Jego recenzje i artykuły ukazywały się w „Poezji”, „Faktach”, „Piśmie Literacko-Artystycznym”, „Radarze”, „Życiu Literackim”. Młody, zdolny krytyk ze Śląska w połowie lat osiem-

dziesiątych zaistniał w ogólnopolskim środowisku, a w roku 1987 objął funkcję zastępcy redaktora naczelnego pisma „Kwartal”, wokół którego skupiało się środowisko młodych adeptów pióra. Szkole „redakcyjnej roboty” zawdzięcza niesłychaną sprawność redagowania oraz rozliczne kontakty ze środowiskiem literackim w całej Polsce, co w tym zawodzie bardzo się przydaje. Uczony „fotelowo-biblioteczny” rzadko bywa dobrym krytykiem literackim, bo żeby to życie „literackiego światka” opisać, nie wystarczy być obserwatorem, trzeba go doświadczyć, dotknąć zmysłami, zaistnieć jako uczestnik, jak np. Kazimierz Wyka. Nazwisko Wyki, który po przełomie październikowym zajął niekwestionowane pierwsze miejsce w ówczesnej krytyce literackiej, nie pojawia się tu przypadkiem. Zdaniem Profesora Kisiela, teksty zebrane w *Rzeczy wyobraźni*, „bodaj najważniejszej książce krytyczno-poetyckiej lat pięćdziesiątych, wyznaczyły [...] kurs innym próbom systematyzacji najnowszej liryki”¹. Wprawdzie Profesor krakowski bezpośrednim mistrzem śląskiego Profesora nie był, to jednak trudno pominąć podobieństwa, zwłaszcza zainteresowanie literackimi pokoleniami, większość prac Profesora Kisiela dyktuje bowiem optyka generacyjna.

Od początku drążył problemy literackich wspólnot pokoleniowych. W studenckim szkicu krytycznoliterackim pisał o pokoleniu literackim lat osiemdziesiątych. Rozprawę magisterską poświęcił poezji Nowej Fali, a więc twórczości pokolenia lat siedemdziesiątych. Przedmiotem Jego rozprawy habilitacyjnej była świadomość tzw. pokolenia 56. Wielokrotnie zajmował się „nieobecny pokoleniem” Orientacji i systematycznie śledził to, co działo się po roku 1989. Jest niekwestionowanym znawcą literackiego stulecia, ale najbardziej pasjonuje Go to, co jeszcze nieopisane. Odpowiedniego „klucza” do „umykającego tekstu współczesności” szuka w kulturze literackiej, warunkującej style pisanie i odbioru.

Wielokrotnie pisano o najważniejszym dla polskiej kultury przełomie, który symbolizuje data Październik 1956, lecz większość diagnoz powstała w oparciu o programy i teksty literackie, natomiast Profesor Kisiel – w książce *Zmiana. Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce* – uważnie studiuje wypowiedzi krytycznoliterackie i publicystykę filozoficzno-ideologiczną. Jako badacz świadomości literackiej pokazuje, jak do tego przełomu doszło. Konfrontacja różnych stanowisk sprzyja rewizji utartych poglądów, a usytuowanie badanego zjawiska w szerokim horyzoncie światopoglądowym i estetycznym pozwala weryfikować obiegowe „prawdy”. Autor *Zmiany* stara się być bezstronny, ale przecież polemizuje, dając wyraz własnym przekonaniom. Gdy przedstawia dyskusję na temat liryki imaginatywnej, to wyraźnie sekunduje „szkole krakowskiej”. Wspomnianego Kazimierza Wykę ceni za otwartość, za to, że twórczość młodych „rozpatruje w «synkretycznej» oraz «wieloświatopoglądowej» [...] tradycji polskiej liryki”². Sięgając po rozliczne konteksty, z ogromną kompetencją socjologiczną i filozoficzną opowiada, jak kształtowała się świadomość literacka w Polsce „odwil-

---

¹ M. Kisiel, *Zmiana. Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1999, s. 100.

² Tamże, s. 108–109.

zowej". W bogatym dorobku Profesora *Zmiana...* jest pozycją jedną z ważniejszych, zalecaną polonistom z uwagi na klarowny, syntetyczny wykład skomplikowanej problematyki i wielostronne ujęcie „odwilżowej” dyskusji. Wartość tej pozycji podnosi to, że spór „nowoczesnych” z „realistami” będzie się powtarzał w następnych dekadach.

Zarówno w Jego poważnych studiach, jak w recenzjach czy drobnych notach wiele miejsca zajmuje refleksja na temat pokoleniowej świadomości. Jako „człowiek książkowy” Profesor Kisiel uczy się od najlepszych, z drugiej strony – źródłem tak rozległej wiedzy o życiu literackim są gorące spory z okresu studenckiego, kiedy roczniki lat osiemdziesiątych, by zaistnieć na artystycznej mapie, budowały więzi wspólnotowe i szukały tego, co je różni od starszych twórców. Jako krytyk Marian Kisiel zadebiutował broszurą o literaturze lat osiemdziesiątych, i od tej pory wydał kilkanaście książek, których nie sposób tu omówić. Wymienię zatem tytuły ważniejszych pozycji, pominiętych w pobieżnym omówieniu: *Od Różewicza. Małe szkice o poezji* (1991), *Pokolenia i przełomy. Szkice o literaturze polskiej drugiej połowy XX wieku* (2004), *Przypisy do współczesności* (2006), *Ananke i Polska. O liryce Zdzisława Stroińskiego* (2013), *Ruiny istnienia. Szkice o poetach mniej obecnych* (2013). Przywołane tytuły są tak precyzyjne, że wyraźnie zapowiadają, czym zajmuje się Autor. Trzydziestolecie pracy krytycznoliterackiej uświetniło wydanie książki *Critica varia* – na jej podstawie można stworzyć portret osoby, odczytać linię programową krytyka, dostrzec erudycję i poetycką wrażliwość.

W bogatym dorobku Profesora Kisielego lektura tekstów krytycznoliterackich i projektowanie ambitnych syntez idzie w parze ze sztuką interpretacji. Dar syntezy nie wyklucza zbliżeń, efektownie porusza się On między planami „makro” i „mikro”, raz patrzy na epokę z lotu ptaka, innym razem bierze utwór pod analityczny mikroskop.

Ramy czasowe tej opinii nie pozwalają na przedstawienie twórców, o których pisał, muszą jednak podkreślić, że wybory tego literaturoznawcy nie są przypadkowe. Naprzód pociągali Go wielcy „nowocześni” – Przyboś i Różewicz, w tym do siebie podobni, że łączyli role poety i krytyka, z tą różnicą, że Przyboś obie role rozdzielał, natomiast Różewicz uprawiał metakrytykę w poezji. W znakomitej książce *Pamięć, biografia, słowo. Szkice o poetach dwóch generacji* (2000) Profesor wskazuje, jak odmienne są doświadczenia artystyczne poetów po II wojnie – w kraju i na emigracji. W części pierwszej pisze o Sułkowskim, Stroińskim i Różewiczu, w drugiej – o Czaykowskim, Czerniawskim i grupie Kontynenty. Diagnozie analizowanych zjawisk towarzyszy udana próba rekonstrukcji aksjologii, z za której wyłania się Twarz krytyka. Do pożądanych wartości należą: wierność doświadczeniu i pamięci (pamięci jednostki, historii, kultury), rewizja mitu, niepokój, poczucie odpowiedzialności i spór o poezję pojmowany jako spór o życie. Upraszczając, można je sprowadzić do trzech kategorii wykorzystanych w tytule: pamięć, biografia, słowo.

Z czasem stopniowo poszerza się krąg tematów i nazwisk, a szczególną uwagę krytyka przyciągają zjawiska prześlępione, niesłusznie pominięte. Wyławia je z gromady piszących, gdy śledzi nowości, gdy omawia antologie młodych roczni-

ków, kiedy uczestniczy w poetyckich zjazdach i festiwalach. Pierwsze odkrycia zawiera książka wydana pod koniec XX wieku pt. *Świadectwa, znaki. Glosy o poezji najnowszej*. Niech nas nie zwiedzie skromna formuła tytułu. W tej publikacji, zwłaszcza w tekście *Glosy niezobowiązujące, na zakończenie* znajdują kilka istotnych niespodzianek. Choć wybór to subiektywny, bo krytyk często pisze o poetach przyjaciółach, to przecież Autorowi „glosowego składaka” udało się przedstawić przełom literacki 1980–1989. W kilku tekstach zawarł wizję najnowszej poezji polskiej i znakomicie wskazał pośredniczącą rolę krytyki literackiej. Gdy kończy się walka tradycjonalistów z nowatorami, znikają kanoniczne układy literatury i pojawia się stan rozproszenia, Marian Kisiel demaskuje mitologię pokolenia, przewzięcia pokusę wskazywania tendencji i układania siatek porządkujących. Rezygnuje z terminu „nowy ekspresjonizm”, by swoje spotkania z poetami potraktować jako świadectwa lektury, czyli „znaki obecności krytycznej”³. W tej skromności dostrzegam nieco kokieterii, albowiem nie godzi się On na brak kryteriów, wszystkoizm i rozproszenie. Aprobuje „heroizm klasycyzmu”, sprzyja twórcom i krytykom, którzy stają w obronie wartości stanowiących o „ciągłości wszelkiego bytu. Również – bytu kultury”⁴. Na koniec wypada dodać, że jest krytykiem samodzielnym i oryginalnym, nie kieruje się modą, nie obchodzą go notowania na giełdzie lektur. Co ważne, nadąża za zmieniającym się światem, odrzuca kategorie opisu i wartościowania zużyte, sygnalizując, że w nowej sytuacji kulturowej będą nieprzydatne.

Ważny nurt Jego refleksji badawczej wiąże się z literaturą emigracyjną. W książce przygotowanej jako rozprawa doktorska *U podstaw twórczości Adama Czerniawskiego – poety, prozaika, tłumacza i krytyka literackiego* – doktor Kisiel podejmuje szczególnie intrygujący Go „problem świadomościowy”. Gdy większość ówczesnych literaturoznawców, wychowanych na warszawskiej szkole strukturalizmu, nadal zajmuje się formami, On idzie własną drogą. Bardziej interesują Go, określające stan umysłu Czerniawskiego, wybory literackie i filozoficzne. Śledzi zatem idee skupione wokół tradycji kultury, filozofii i sztuki. Niechętny polsko-polskim „wojenkom” – zarówno w kraju, jak na emigracji – ceni niezależność pisarską Czerniawskiego, który zdecydowanie odrzuca tradycję patriotyczno-romantyczną, wbrew podziałom i zakazom drukuje w kraju i za granicą. Autor książki wskazuje, że głównym problemem badanej twórczości jest – dominująca we współczesnym pisarstwie światowym – „krytyka sztuki pisania”. Dzięki pionierskim studiom nad grupą Kontynenty doktor Marian Kisiel zdobył uznanie w kręgach emigracyjnych i od tego czasu dobrze układa się współpraca Uniwersytetu Śląskiego z Kanadą.

Wybitny znawca współczesnej literatury i modeli krytyki literackiej, dobrze znający meandry życia literackiego, dokonał wielu odkryć w obszarze współczesnej filologii polskiej. Czytał dzieła uznanych, którzy już „sklasyczyli”, i twórczość niedostrzeżonych, w której jednak usłyszał głos osobny, zasługujący na

---

³ M. Kisiel, *Świadectwa, znaki. Glosy o poezji najnowszej*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1998, s. 6.

⁴ Tamże, s. 40.

uwagę. Świadom tego, że nie ma krytyki obiektywnej, z renesansową wszechstronnością otwarty na różnorodność, zawsze skłaniał się ku tendencji klasycyzującej. Uczony krytyk preferuje ład i czytelne wybory etyczne, a niedoszły technik elektryk rzuca snop światła na swoje pokolenie, by wydobyć z mroku artystów niedocenionych.

Górnoślązak z wyboru, od początku związany z Uniwersytetem Śląskim i czasopiśmie „Śląsk”, Profesor Marian Kisiel jest wybitnym znawcą Śląska literackiego, inicjatorem wielu tutejszych akcji kulturalnych i edukacyjnych, promotorem inicjatyw śląskoznawczych, redaktorem książek prezentujących nasz region. Bohaterami licznych esejów i redagowanych przez Niego prac zbiorowych są zasłużeni twórcy i działacze ostatniego półwiecza oraz – ze szczególną atencją witany – Śląsk młodoliteracki. Warto dodać, że Profesor nigdy nie hołdował konserwatywnemu regionalizmowi czy tendencjom separatystycznym, w twórczości Ślązaków szukał tego, co uniwersalne, tego, co łączy Śląsk z kulturą Zachodu, np. urodzonego na Śląsku twórcę emigracyjnego – Floriana Śmieję – ceni za umiejętność spojżenia na kulturę polską „okiem zewnętrznym” mieszkańca Europy Zachodniej. Pozycja Profesora w środowisku akademickim i krytyce ogólnopolskiej dobrze służy promocji naszego regionu, który nie tak dawno postrzegano jako prowincję kultury. Dzisiaj, gdy gubi się tzw. centrum, Śląsk odsłania swoje bogactwo i leczy się z kompleksów. Wielka w tym zasługa Profesora, który od lat organizuje życie naukowe, popularnonaukowe i artystyczne. Za wierność regionowi i jego uniwersalnej kulturze bardzo Panu dziękujemy.

Kiedy przyglądam się dojrzałym dziełom Profesora Kisiel, dostrzegam myślowe konsekwencje młodzieńczych rozpoznań. Zanim Jego syntetyczny umysł podejmie próbę ustalenia jakiegoś porządku, niekoniecznie generacyjnego, najczęściej badacz pyta o świadomość (skąd, dlaczego, w jakim znaczeniu), sprawdza wiarygodność stosowanych kryteriów opisu czy wartościowania. Dam przykład: w czasie, kiedy krytyka z upodobaniem posługiwała się kategorią „oharyzm”, Marian Kisiel wyjaśniał, że kryje się za nią świadomość nowego ekspresjonizmu. Trudno tym miejscu mnożyć Kisielowe rewelacje, muszą jednak zaakcentować fakt, że wiele Jego tez potwierdziło bieżące życie literackie.

Ponieważ w polskim literaturoznawstwie nadal utrzymuje się podział na krytyków i historyków literatury, zastanawiam się, która z ról jest Profesorowi bliższa. Ogromna aktywność krytycznoliteracka skłania do zaliczenia Go w poczet krytyków, natomiast Jego swoboda poruszania się w obszarze tradycji literatury i kultury oraz konsekwentnie stosowane strategie porządkowania zjawisk ujawniają zmysł historycznoliteracki. Niepisany program łatwo wyczytać z komentarzy na marginesie rekonstruowanych dyskusji krytycznoliterackich, z tworzenia rozlicznych typologii, a także tekstów teoretycznych na temat funkcjonowania XX- i XXI-wiecznej krytyki literackiej w kraju i na obczyźnie. Postrzegając współczesność jako „tekst umykający”, którego nie można zatrzymać, ani też rozpoznać w biegu, Profesor proponuje, by trudną lekcję rozumienia współczesności zaczynać od wnikliwej obserwacji kultury literackiej danego okresu. Oczywiście nie jest to zadanie dla jednostki, nawet tak „ruchliwej” jak Profesor Kisiel. Świadomy

swoich możliwości i celów Szefer rozdaje role koleżankom, kolegom i studentom, tworzy projekty badawcze dla zespołu, kieruje pracą doktorantów, dzięki której znikają „białe plamy” i obszary nieobecne na mapie polskiej współczesności literackiej.

Obce Mu są działania „fantazyjne”, przypadkowe czy chaotyczne. Porządek aksjologii jest dla Niego „porządkiem komunikacji językowej i literackiej”⁵. Nieufny wobec modnych trendów ponowoczesności, niechętny psychologizowaniu i ujęciom „fragmentarycznym”, jest pomysłowym spadkobiercą pozytywistycznego, „konserwatywnego” ładu. Ładu, który tworzy logiczna synteza uczciwych rozpoznań faktograficznych, poprzedzona przyjęciem określonego celu. Racjonalny, precyzyjny, niedogmatyczny Profesor Kisiel sprawdza opinie poprzedników, uwzględniając znaki czasu i sytuacyjne konteksty. Ma fenomenalną pamięć (wie, co i kiedy wydano, recenzowano) i zapewne imponujące zbiory materiałów. Który z naszych badaczy zadał sobie trud prześledzenia ważniejszych (a może wszystkich?) dyskusji krytycznoliterackich? Świadom meandrów i komplikacji polskiego życia społecznego czy ideowego, Profesor Kisiel lubi weryfikować utarte formuły, wystrzega się łatwych sądów wartościujących. Taka postawa charakteryzuje Jego prace i działania od początku, czemu dał wyraz w wielu tekstach, ostatnio przy omawianiu różnorodnych typologii polskiej prozy emigracyjnej. Niezrażony mnogością pomysłów typologicznych, z niebywałą kompetencją wykazuje ich plusy i minusy, w przekonaniu, że „w krytyce prozy musi istnieć jakiś punkt odniesienia, jakaś idealna rzeczywistość, do której można odnosić powstające dzieła”⁶.

Badacz wyraźnie określa kierunek rozumienia współczesności – od szeroko rozumianej socjologii literatury, do interpretacji i dalej – w stronę dużej syntezy. Jako krytyk, którego praktyka tworzy określony wzór działania, a także nauczyciel akademicki, zmuszony przekazywać wiedzę w sposób przystępny i uporządkowany, Profesor Kisiel uważa, że trzeba uczyć rozumienia „instytucji, czasopiśmiennictwa, uniwersalnych stylów literackich i krytycznych, mechanizmów wchodzenia do literatury, obiegów literackich, tworzenia się pokoleń, grup, koterii i klik, kontekstów środowiskowego dyskursu, a na tym tle dopiero idei uobecnionych w dziełach, które wpisują się w ów odwieczny mechanizm produkcji, dystrybucji i odbioru”⁷.

Słowem kluczem otwartego, nieufnego literaturoznawstwa jest „rozumienie”, a celem nadrzędnym – opisanie rozumiejące, próba odpowiedzi na pozornie proste pytania: Jak do tego doszło? Jak możliwa jest synteza literatury polskiej po 1989 roku?

Bibliografia wszystkich publikacji Profesora liczy sobie 845 pozycji. Na ten dorobek składa się kilkanaście książek krytycznoliterackich, prawie dwieście artykułów, liczne prace zbiorowe pod Jego redakcją, wiele recenzji, szkiców, wspomnień, haseł słownikowych i niepoliczalnych not, a także dziewięć zbiorów poezji. Poza

---

⁵ M. Kisiel, *Critica varia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, s. 31.

⁶ Tamże, s. 34.

⁷ Tamże, s. 17.

tą bibliografią znalazły się teksty zamawiane „z urzędu” – ogólna liczba opinii do nadania uprawnień akademickich, tytułów i stanowisk sięga ponad setkę (106), liczba naukowych recenzji wydawniczych dobiega setki.

Cyfry podobno nie kłamią, lecz humanistom mówią niewiele. W ocenie dorobku liczy się jakość, szerokie spektrum zainteresowań, wartość poznawcza i styl narracji, umiejętność przekazywania wiedzy. Ten krytyk współczesności bardzo dobrze zna historię literatury, swobodnie porusza się w obszarze całej tradycji literackiej, a przyjęta optyka panoramiczno-pokoleniowa siłą rzeczy zmusza do podejmowania różnorodnych tematów i mierzenia się z problemami, jakie podejmuje krytyka sekundująca twórcom swojego czasu. Łatwiej byłoby powiedzieć, czym Profesor Kisiel się nie zajmuje. Otóż nie ujawnia sympatii dla lektur psychologizujących i nie znam Jego prac feministycznych.

W 43. roku życia otrzymał tytuł profesora, w 54. tytuł doktora honoris causa, Nobla chyba nie dostanie, choć poezję tworzył zawsze. Według jednej z wielu koncepcji tworzenia, poetą trzeba się urodzić. Nasz poeta urodził się w Jędrzejowie, niedaleko Nagłowic – ziemi rodzinnej Mikołaja Reja, i może to mieć znaczenie, jeśli uwzględnimy renesansową pochwałę domu z ogrodem w ostatnim tomie poetyckim *C'est la vie*.

W życiu publicznym kieruje się tym, co „jasne”. W sprawnym zarządzaniu Zakładem Literatury Współczesnej, Instytutem Nauk o Literaturze Polskiej, Wydziałem Filologicznym, w kierowaniu różnymi ciałami kolegialnymi pomagają Mu: rzeczowość, optymizm, konsyliacyjność, dar rozwiązywania problemów. Publiczną Normę Dnia równoważy intymna Norma Nocy. Tony „ciemne”, elegijne, metafizyczne od początku pobrzmiwają w wierszach, co wyraźnie sygnalizują tytuły tomów poetyckich: *Kronika nocy*, *Bliżej zimy niż lata*, *Było i się zmyło*, *Martwa natura*. W programowym utworze z lat 90. czytamy, że poezja jest bólem i koszmarem, „płatną wiedźmą”, która

nie zna szatana, ni boga,
siedzi u Twych stóp,

łasi się jak wilk,
do skoku gotowa.

(*Jest więc poezja z tomu Bliżej zimy niż lata*)

Dawniej przyznawano poezji wysoki status, wierzono w obietnicę *non omnis moriar*, szukano w niej głębi. Poeta współczesny nie ma złudzeń, gorzkie refleksje dystansuje eleganckim poczuciem humoru, godzi się z tym, że z wiersza zostanie niewiele,

Kilka przecinków,
może dywiz,
nawias, cudzysłów,
kropka

(*Co zostanie? z tomu Martwa natura*)

Poeta Marian Kisiel, zwłaszcza w tomie *Martwa natura*, perfekcyjnie gra kluczowymi pojęciami śmierci i natury. W *Lamencie paznokcia* krzyczy obcięty pazno-

kieć, w wierszu pod szumnym, młodopolskim tytułem *Nieskończoność głębi*, lakoniczny ironista woła:

jakaż w tobie jest
nieskończoność głębi,
dziuro w nosie!

„Gdybym miał poezję Mariana Kisiela zamknąć tylko w jednym słowie, wybrałbym: zwięzłość”⁸ – pisał Krzysztof Kłosiński, ja do tego rozpoznania dodaję elegijność. Wraz z pojawieniem się wątku „ogrodowego” i konkretów – realiów, związanych ze zmianą adresu, w tomach ostatnich elegijnie pojaśniało. A pojaśniało dzięki motywom sielankowym czy nawet rajskim, bo dom z ogrodem to przestrzeń przyjazna zmysłom, tu pachną róże i jaśminowce, kusi słodycz mirabelki i głosy szpaków na czereśni. W swojej prywatnej odysei poeta tworzy *Elegię o sadzeniu domu* i rozmawia z Rainerem Rilke. Do Anioła Stróża modli się o wsparcie nad przepaścią, wspomina zapomniane drogi i domy, matkę oplakuje powściągliwym, małomównym *Trenem*. W poetyckim świecie Kisiela ogród jest cmentarzem, a cmentarz ogrodem. W sosnowym lesie zachwyca Go cmentarny śpiew ptaków i żaby, które „rechoczą jakąś dawną pieśń”. W ogrodzie-cmentarzu poeta słowem zapala światło przeciw ciemności.

Przemilczałam jedną jeszcze, słabo reprezentowaną dziedzinę twórczości Profesora, czyli przekłady Jego ulubionych poetów, np. Achmatowej, Brodskiego, Bai Juyi. Upominam się o nią, ponieważ doceniam opinie Profesora o praktyce przekładowej innych poetów, Jego wrażliwość na Innego, a także „język giętki” i doskonały poetycki słuch. Żalując, że akty poetycko-translatorskie zdarzają się tak okazjonalnie, życzę, by w dalekiej przyszłości, kiedy Profesor Marian Kisiel przestanie biegać, spokojnie usiadł przy swoim biurku z widokiem na ogród, chciał przetłumaczyć całego Bai Juyi i koniecznie więcej wierszy Jiříego Štáidla. *C'est la vie* Panie Profesorze!

Decyzja Prześwietnego Senatu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie o nadaniu Profesorowi Marianowi Kisielowi tytułu *honoris causa* jest wyrazem uznania akademickiej społeczności, która docenia zasługi Profesora dla regionu i polskiej humanistyki. Jestem pewna, że ten tytuł sprawi wielką satysfakcję nie tylko Jemu, ale też Jego współpracownikom i przyjaciom.

Prof. zw. Anna Węgrzyniak
Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

---

⁸ K. Kłosiński, ostatnia strona okładki tomu poetyckiego M. Kisiela, *C'est la vie*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2014.

OPINIA

W SPRAWIE NADANIA PRZEZ SENAT AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE TYTUŁU DOKTORA HONORIS CAUSA PANU PROFESOROWI ZW. DR. HAB. MARIANOWI KISIELOWI

Marian Kisiel: historyk literatury, krytyk literacki, poeta. Człowiek uniwersytetu. Renesansowy humanista.

Profesor Marian Kisiel to powszechnie znany i wysoko ceniony w polonistycznych kręgach krajowych i zagranicznych badacz, który literaturze XX wieku i współczesnej poświęcił kilkanaście książek.

To także rzutki krytyk literacki. Od trzydziestu pięciu lat systematycznie czyta i opisuje rzeczywistość literacką, analizuje tę rzeczywistość z całą precyzją nowoczesnego humanisty. Jego dorobek publikowany imponuje zarówno wielkością, jak rozległością zakresu tematycznego, wszechstronnością metodologiczną i oryginalnością merytoryczną. Bibliografia Mariana Kisiel odnotowuje blisko dziewięćset publikacji naukowych, krytycznoliterackich i literackich.

Marian Kisiel to zarazem wytrwały i mądry poeta, autor ośmiu ogłoszonych drukiem książek poetyckich, refleksyjnych i pełnych urody słowa. Rodzaje i gatunki literackie służą Marianowi Kisielowi.

Ten konsekwentny poeta jest równie wiernym człowiekiem uniwersytetu, jako nauczyciel, opiekun, mistrz. Humanista żyjący życiem akademickim i dla niego.

* * *

Literatura XX wieku, zwłaszcza drugiej połowy stulecia, której początek prof. Marian Kisiel sytuje w 1939 roku, jest przedmiotem jego studiów w dwu równorzędnych perspektywach, syntetycznej i analitycznej. Pierwsza perspektywa, dążąca do syntezy, mieści w sobie zespół zagadnień znamienych dla natury procesu historycznoliterackiego. Przede wszystkim więc kwestie przemiany pokoleniowej, periodyzacji, świadomości literackiej, dialogu światopoglądowego i estetycznego. Tej problematyce poświęcił badacz kilka książek, wśród nich znajduje się zbiór studiów pod tytułem *Pokolenia i przełomy* (2004), który w całości dedykowany jest tym zagadnieniom. Również kolejne książki Profesora Kisiel – *Przypisy do współczesności* (2006), *Ruiny istnienia* (2013), podejmują te fundamentalne kwestie.

Mechanizmom całościowych przekształceń ideowo-estetycznych w procesie historycznoliterackim przygląda się Marian Kisiel od dawna, m.in. w pracy pt. *Zmiana. (Z problemów świadomości literackiej przełomu 1955–1959 w Polsce)* (1999). Te same zagadnienia podjęte zostały jeszcze wcześniej w opracowaniu pt. *Więzy i wzloty. Przełom 1955–1959 w literaturze polskiej – próba modelu* (1996).

Druga z wymienionych perspektyw badawczych, analityczna, z równą intensywnością stosowana jest w licznych studiach szczegółowych. Ich przedmiotem czyni Marian Kisiel dzieło, a częściej pojedynczy utwór, niejednokrotnie – tylko wybrany wiersz jednego autora. W bibliografii Profesora Kisielea znajdziemy kilkadziesiąt tego rodzaju studiów. Mają one charakter drobiazgowych interpretacji, prowadzących zwykle do reinterpretacji. W tym zespole prac widoczna jest dominacja zainteresowań badacza poezją.

W obszarze poezji wyróżniają się przynajmniej trzy miejsca tematyczne. Pierwsze z nich tworzy poezja pokolenia wojennego, zwłaszcza dzieło Zdzisława Stroińskiego, które Marian Kisiel systematycznie odczytuje od lat osiemdziesiątych. Rozpoczął od szkicu pt. *Realizm metafizyczny („Poezja” 1985)*, poprzez rozdziały *Tragiczna świętość* oraz *Skrwawiony mit* (w książce *Pamięć, biografia, słowo. Szkice o poetach dwu generacji*, 2000), aż do książki pt. *Ananke i Polska* (2010) oraz studiów eksplikacyjnych zamieszczonych we wspomnianych *Przypisach do współczesności* oraz w tomie *Critica varia* (2013).

Ten ostatni tytuł, klasyczny, głęboko osadzony w tradycji literackiej, w krótkiej formule powiadamia czytelnika o tym, czego może się spodziewać. Czyli: erudycji, racjonalizmu i precyzji, krytycyzmu w rozumieniu Kantowskim, różnorodności tematów i pretekstów tematycznych, zróżnicowania proponowanego widzenia materii, o której mowa. A także odmienności gatunkowej poszczególnych tekstów, ich stylistycznego i kompozycyjnego urozmaicenia, świadomego posługiwania się formą. Zatem dzieło Mariana Kisielea cechuje literackość. Obecna nie tylko w warstwie tematycznej, w funkcji przedmiotowej, ale w tym samym stopniu i z tą samą intensywnością jest to literackość podmiotowa, czyli kreatywne podejście autora do gatunkowych konwencji wypowiedzi krytycznoliterackiej.

Następnym miejscem tematycznym w zespole systematycznych badań nad poezją współczesną jest niewątpliwie twórczość Tadeusza Różewicza. Tej twórczości poświęca Marian Kisiel bardzo wiele uwagi, zarówno jako wnikliwy interpretator, jako inicjator zbiorowych badań nad dziełem autora *Niepokoju*, a następnie jako redaktor i współredaktor trzech tomów studiów poezji Różewicza (*Świat integralny*, 1994; *Słowo za słowo*, 1998; *Światy Tadeusza Różewicza*, 2000). Jedną z publikacji książkowych Mariana Kisielea, zawierającą studia o poezji współczesnej, zatytułowana została znamienne *Od Różewicza (Od Różewicza. Małe szkice o poezji*, 1999), a rozważania nad dziełem tytułowego poety zajmują w niej prawie połowę miejsca. Również później Profesor Kisiel kilkakrotnie podejmuje wątek Różewiczowski.

Kolejnym kręgiem szczegółowo opisywanej poezji jest twórczość poetów z powojennej emigracji, z grupy Kontynenty, ale nie tylko. Obszerne otwarcie tego zakresu badawczego stanowiła rozprawa doktorska Mariana Kisielea, zatytułowa-

na *Twórczość Adama Czerniawskiego* (następnie opublikowana pt. *U podstaw twórczości Adama Czerniawskiego*, 1991). Omówienia programu literackiego, roli w procesie historycznoliterackim, analizy poszczególnych dzieł, znajdziemy w wielu publikacjach Profesora Mariana Kisiela. Wspomnieć tu wypada, że stworzony przez Mariana Kisiela zespół prac o poezji emigracyjnej, szczególnie o jej najpełniejszej reprezentacji, jaką stanowiły Kontynenty, należy obecnie do najbardziej wszechstronnych i wyczerpujących opracowań.

Wymienione trzy „miejsca tematyczne” współczesnej poezji zdają się najczęstszym przedmiotem analiz, a także obszarem poszukiwania egzemplifikacji dla opracowań z pierwszej grupy, czyli tych o charakterze syntetyzującym. Charakterystyka prac historycznoliterackich Mariana Kisiela byłaby jednak dalece niepełna, gdyby nie wspomnieć, nadal pozostając w granicach poezji, o innych jeszcze zagadnieniach i przedmiotach. Należy do nich także poezja Nowej Fali, jak również poezja najnowsza, w której Marian Kisiel orientuje się nadzwyczaj dobrze.

Odrębny zespół zagadnień, którym systematycznie zajmuje się Marian Kisiel, tworzy literatura i kultura regionalna, przede wszystkim literatura Śląska. Twórczości XX wieku powstającej na Śląsku lub mającej kwestie śląskie za główny temat poświęcił Profesor Kisiel niejedno studium własne. Przygotował kilka konferencji naukowych poświęconych śląskiej problematyce, zredagował i współredagował szereg tomów studiów śląskoznawczych (od tomu *Śląsk inaczej*, 1997, począwszy). Przygotował też antologię poetycką autorów śląskich zatytułowaną *Inny świt* (1994) oraz współredagował antologię *Zagłębie poetów* (2002), *Biografie z Zagłębia* (2004), *O Janie Pierzchale* (2005), *Mozaika kultur* (2006), *Symbole Zagłębia* (2007) i kilka następnych.

Profesor Marian Kisiel inspirował również młodszych pracowników do badań nad Śląskiem – pod jego kierunkiem przygotowane zostały co najmniej cztery rozprawy doktorskie z tego zakresu tematycznego. Pod merytoryczną redakcją Profesora Mariana Kisiela ukazuje się też seria wydawnicza zatytułowana „Śląsk – Polska – Europa”. Śląski wątek pracy naukowej i działalności organizatorskiej Pana Profesora zasadniczo przyczynił się do rozwoju badań regionalistycznych w obrębie literaturoznawstwa i kulturoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim.

Wspomniawszy o redakcyjnych pracach Mariana Kisiela w zakresie tematyki śląskiej, nie można pominąć pozostałej części jego dorobku jako redaktora naukowego. A jest to dorobek prawdziwie imponujący – lista redagowanych i współredagowanych przez Pana Profesora tomów studiów zawiera kilkadziesiąt tytułów, był lub jest redaktorem siedmiu serii wydawniczych. Podobnie długa jest lista naukowych opinii wydawniczych – widzimy na niej tytuły przeszło osiemdziesięciu prac. A te wyliczenia nie wyczerpują przecież redakcyjnych zajęć Mariana Kisiela, bowiem – na przykład – w latach 1995–2002 kierował on działem krytyki literackiej i eseju w liczącym się miesięczniku „Śląsk”.

Ostatnia z wymienionych tu form pracy naukowo-pisarskiej Autora *Przypisów do współczesności* należy już do obszaru jego aktywności jako krytyka literackiego, stałej i niemałej. Niektóre ze wspomnianych prac redakcyjnych, zwłaszcza gdy ich przedmiotem staje się najnowsza literatura, należą tyleż do domeny krytyki lite-

rackiej, co do historii literatury, jak wiemy bowiem, w obszarze współczesności nie jest możliwe, ani zresztą potrzebne, wytyczanie granic pomiędzy tymi dwoma komplementarnymi sposobami zajmowania się literaturą. Marian Kisiel jest autorem ogromnej liczby recenzji i szkiców literackich, a jego znakomita orientacja w bieżącej problematyce literackiej jest niewątpliwie użyteczna w badaniach literaturoznawczych. Podobnie jego precyzyjny warsztat literaturoznawczy świetnie służy pracom krytycznoliterackim. Krytyczna działalność Mariana Kisiela ceniona jest wysoko, czego świadectwem – między innymi – są nagrody literackie, jak Medal im. Stanisława Grochowiaka, Stypendium im. Tadeusza Borowskiego, nagrody Ministra Kultury i Sztuki oraz Wojewody Katowickiego, czy Nagroda Fundacji Turzańskich przyznawana w Toronto.

Marian Kisiel należy do rzadkiego gatunku tych krytyków, którzy nie poprzestają na ustalonych ocenach, przyjętych odczytaniach, nie chodzą uczęszczanymi drogami interpretacyjnymi. Jego kolejne i liczne publikacje obejmują całe spektrum aktywności krytyka literackiego i badacza literatury. To czytelnik, literaturoznawca i pisarz. Autor oryginalny i niezależny, uważny w dostrzeganiu detali i dysponujący szeroką perspektywą kulturoznawcy.

Wartymi odnotowania rezultatami związku literaturoznawczej wiedzy i krytycznoliterackich umiejętności są również te prace Mariana Kisiela, których głównym adresatem jest szkolna młodzież oraz inni nieprofesjonalni odbiorcy literatury. Marian Kisiel przygotował, jako współautor i redaktor, kilka edycji leksykonów bohaterów literackich oraz *Leksykon kultury* (1996), objaśniający główne zjawiska kulturowe XX wieku. Jest również autorem podręcznika literatury XX wieku (*Czego nie ma w podręcznikach języka polskiego. Mały przewodnik po współczesnej literaturze polskiej*, 1992) oraz autorem opracowania pt. *Polskie czasopisma literackie* (1997), stanowiącego tekstowy suplement do audycji przygotowanej przez Telewizję Polską w cyklu *Telewizja Edukacyjna*. Wysoko oceniam również to odgałęzienie pracy Mariana Kisiela, charakteryzują je bowiem zarówno walory przejrzystości i przystępności, jak i oryginalności, gdyż popularyzacja zagadnień współczesnych nieuchronnie wymaga własnej, autorskiej wiedzy i w pełni samodzielnych ustaleń.

Kolejnym obszarem działalności profesjonalnej, na którym Profesor Marian Kisiel wyróżnia się intensywnością pracy i liczbą osiągnięć, jest jego aktywność jako samodzielnego pracownika naukowego, kierującego rozwojem młodszej kadry uniwersyteckiej. Dwudziestu wypromowanych doktorów nauk humanistycznych i kierowanie dziewięcioma otwartymi przewodami to najlepsze świadectwo zarówno kompetencji, jak i pracowitości oraz popularności Profesora Kisiela wśród młodych naukowców i studentów.

Wśród innych ważnych składników działalności właściwej stanowisku i roli profesora zauważyć należy kierowanie studium doktoranckim oraz obowiązki tutora na Międzywydziałowych Indywidualnych Studiach Humanistycznych. Wymienić również należy wieloletnią pracę na stanowisku prodziekana Wydziału Filologicznego.

Do tego dodajmy ogromną liczbę pięćdziesięciu czterech recenzji w przewodach doktorskich, trzynastu w postępowaniach o nadanie tytułu profesora, dwudziestu pięciu recenzji w przewodach habilitacyjnych, pięciu opinii w sprawach o nadanie uprawnień akademickich wydziałom wyższych uczelni.

Aktywność Pana Profesora Mariana Kisiela w zakresie kształcenia młodej kadry oraz opiniowania bieżących prac polskiego środowiska polonistycznego jest wyjątkowo duża, zasługuje na wielkie uznanie, i takim uznaniem się cieszy.

Marian Kisiel należy też do cennego grona sprawnych organizatorów nauki i procesu dydaktycznego. W jego dotychczasowej biografii uniwersyteckiej znalazły się już liczne prace przy organizacji egzaminów wstępnych i w zespołach programowych. Od 2002 do 2008 roku Profesor Marian Kisiel był dyrektorem Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej, a wcześniej, w latach 1996–2002, pełnił tam funkcję wicedyrektora. Jest również kierownikiem Zakładu Literatury Współczesnej. Pracował i pracuje w kilku komisjach uczelnianych i senackich. Należy do szeregu towarzystw naukowych, gdzie również nie wzdrania się przed pracą społeczną. Od 2007 roku jest członkiem Komitetu Nauk o Literaturze PAN, a także – między innymi – członkiem Komisji Edukacji Szkolnej i Akademickiej KNoL PAN, należy między innymi do Towarzystwa im. Adama Mickiewicza.

Wyjątkowo obszerny i wszechstronny dorobek naukowy Profesora Mariana Kisiela nie pozostawia najmniejszej wątpliwości, że jest on od dawna w pełni samodzielnym, oryginalnym i twórczym uczonym. W tym samym stopniu jest znakomitym dydaktykiem. Efektywnym opiekunem młodych naukowców stał się, będąc samemu jeszcze bardzo młodym. Jest świetnym organizatorem życia naukowego, prawdziwie wszechstronnym pracownikiem akademickim, a zarazem humanistą wybitnym. Świadczy o tym zarówno ogrom publikacji, jak w równej mierze wielki dorobek dydaktyczny i organizacyjny, którego najwyższą ocenę poświadczą między innymi Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal Gloria Artis, Srebrny Krzyż Zasługi, Złota Odznaka za Zasługi dla Województwa Śląskiego, a także wspomniane już wyżej nagrody literackie.

Pan Profesor Marian Kisiel to autor, który literaturze i kulturze literackiej poświęcił kilkanaście książek, oraz imponująco aktywny i niezależny krytyk literacki, od lat systematycznie czytający i opisujący współczesną rzeczywistość literacką. Szeroko znany i poważany profesor Uniwersytetu Śląskiego, analizujący tę rzeczywistość z całą precyzją i szerokimi kompetencjami nowoczesnego humanisty.

Nieczęsto zdarza się być świadkiem dzieła tak wszechstronnego, bogatego i nowatorskiego. Toteż z satysfakcją i radością, a także z uznaniem, przyjmuję i popieram wniosek Senatu Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie o nadanie Profesorowi zwyczajnemu doktorowi habilitowanemu Marianowi Kisielowi tytułu Doktora Honoris Causa tej Uczelni.

Prof. zw. dr hab. Andrzej Zawada
Wrocław, 24 sierpnia 2015